

Test magického myšlení

Magické myšlení je považováno za protipól myšlení vědeckého. I to je možná jeden z důvodů, proč nebývá tak často vědecky zkoumáno. Magické myšlení ovšem není jen fylogeneticky či ontogeneticky překonaná fáze chápání světa. Magické prvky se v myšlení každého z nás vyskytují více, než si přiznáváme. Měli bychom tedy rozumět tomu, jaké situační i osobnostní faktory k magickému myšlení vedou. K takovému zkoumání je důležité mít nástroj, který sklony k magickému myšlení měří. Jeho vytvoření i prověření je hlavním námětem této práce.

Před řešením tohoto úkolu autorka vyjasňuje ne vždy jednoznačný pojem magického myšlení - zabývá se jeho možnými definicemi a v jedné z kapitol teoretické části také jeho projevy. Magické myšlení se snaží objasnit zejména z perspektivy kognitivní psychologie – jako důsledek typických úvahových chyb a zkreslení. K tomu připojuje i další teorie jeho vzniku, ať už jde o teorie behaviorální, hlubinné, antropologické, anebo třeba méně známou teorii esencialismu. Po vývojovém pohledu (zahrnujícím fylogenezi i ontogenezi) se věnuje osobnostním a situačním faktorům, které s magickým myšlením souvisí. Připomíná rovněž častější výskyt magického myšlení u některých psychiatrických diagnóz (OCD, schizofrenie, bludy, patologické hráčství a poruchy nálad). Závěr teoretické části diplomové práce patří metodám měření sklonů k magickému myšlení. Téměř padesátistránkovou teoretickou část diplomové práce lze tedy považovat za přehledovou studii přístupů k magickému myšlení. Autorka se opírá o více než 100 citací a díky tomu se jí daří prezentovat danou problematiku přehledně i v rozmanitosti přístupů. Hodnocení metod (a jimi měřených konstruktů) mohlo být možná více kritické než popisné, aby bylo zjevné, proč je zapotřebí vytvářet nový diagnostický nástroj.

V empirické části líčí autorka postup tvorby autorsky původního testu magického myšlení. Tento test nejprve podrobuje položkové analýze a po výběru položek do konečné verze testu vypočítává jeho reliabilitu. Tato studie zaměřená na vytvoření a psychometrické

vyhodnocení testu zahrnuje 157 osob. Při této příležitosti autorka prokazuje nezávislost skóru magického myšlení na věku a – poněkud překvapivou – nezávislost na vzdělání (vzhledem k jejímu komentáři o vztahu vzdělání a magického myšlení v teoretické části by bylo zajímavé, kdyby bylo možné uvést u daných osob podrobnější informaci o typu vysokoškolského vzdělání). Současně ukazuje, že je magické myšlení závislé na pohlaví a vzhledem k tomuto faktu vytváří vedle společných populačních norem také separátní normy pro ženy i muže. Normy jsou však omezené faktem, že nejde o reprezentativní vzorek populace, takže je nutné chápat tyto normy jako normy předběžné. Do budoucna bych jen autorce doporučil, aby uváděla normy na menší počet desetinných míst (str. 113 až 118) - z hlediska informačního přínosu jsou místo šesti desetinných míst plně postačující dvě, maximálně tři desetinná místa. Až překvapující byla výše reliability testu - Cronbachovo alfa činilo 0,927 a split half reliability 0,968 (v této souvislosti podotýkám, že na straně 78 a 79 je chybně uváděna hodnota split half reliability ještě před transformací Spearmanovým Brownovým vzorcem). Vysoká míra reliability ukazuje, že je magické myšlení konzistentní, zároveň ukazuje i na možnost test dále redukovat a zvýšit tak jeho efektivitu.

Na tuto psychometrickou analýzu navazuje autorka studií, která test konvergentně validizuje pomocí dvou testových metod, a to dotazníku konstruktivního myšlení (CTI) a revidované škály víry v paranormální jevy (RPBS). Tato studie zahrnuje vzorek 139 osob. Autorce se v tomto výzkumu podařilo doložit konstruktovou validitu testu statisticky významnou korelací s revidovanou škálou víry v paranormální jevy ($r = 0,786$, $p < 0,001$), s podrobnějším rozbořem korelací s jednotlivými dimenzemi této škály. Zároveň autorka prokázala signifikantní korelace s testem kritického myšlení ($r = 0,877$, $p < 0,001$) a jeho dimenzemi osobního pověrečního myšlení ($r = 0,523$) a esoterického myšlení ($r = 0,880$).

Třetí studií empirické části je studie realizovaná na 121 osobách, která sleduje kontrast výsledků testu magického myšlení mezi skupinou lidí inklinujících k esoterice (operacionalizovaných návštěvami esoterních akcí), zástupci obecné populace a vědci. I tímto způsobem přidává další důkaz validity svého testu. Po této empirické části následuje diskuse.

Pokud jde o diskusi u vlastní obhajoby, tak bych se rád vrátil k otázce, čím si autorka vysvětluje rozdíl mezi pohlavími a naopak nezávislost skóru magického myšlení na vzdělání.

Šlo by v tomto směru navrhnout nějaké další výzkumy, které by to mohly lépe osvětlit? Zároveň by mne zajímalo, zda se autorka (ne)domnívá, že může někdo mít vědecké myšlení v určité oblasti, nejčastěji ve svém vlastním oboru, zatímco v jiných oblastech může uvažovat magicky. Jak by k něčemu podobnému výzkumně přistupovala?

Z obsahového hlediska považuji diplomovou práci za velmi kvalitní (formálně ji trochu ubírají občasné překlepy). Autorce se podařilo vytvořit nástroj s vysokou reliabilitou, prokázanou validitou a předběžnými normami (do budoucna vidím prostor ve vytvoření norem na základě reprezentativního vzorku). Tři samostatné výzkumy, které jsou souhrnně realizovány na vzorku 417 osob, hodnotím jako nadstandardní. Celá práce tedy splňuje požadavky kladené na úspěšné diplomové práce a doporučuji ji k obhajobě s předběžným návrhem známky „výborně“.

Radvan Bahbouh

Katedra psychologie FF UK